Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 19 september 2019*

”Begäran om förhandsavgörande – Artikel 49 FEUF – Etableringsfrihet – Verksamhet som egenföretagare – Medborgare i en medlemsstat som har upphört med sin verksamhet som egenföretagare till följd av fysiska begränsningar i samband med slutet av graviditeten och sviterna av förlossningen – Bibehållande av ställningen som egenföretagare”

I mål C-544/18,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber) (Överdomstolen (avdelningen för förvaltningsrättsliga överklaganden), Förenade kungariket) genom beslut av den 7 augusti 2018, som inkom till domstolen den 20 augusti 2018, i målet

Her Majesty’s Revenue and Customs

mot

Henrika Dakneviciute,

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden M. Vilaras (referent) samt domarna K. Jürimäe, D. Šváby, S. Rodin och N. Piçarra,

generaladvokat: G. Pitruzzella,

justitiesekreterare: handläggaren C. Strömholm,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 5 juni 2019,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– Henrika Dakneviciute, genom T. Holdcroft, advocate, samt D. Rutledge och A. Berry, barristers,

– Förenade kungarikets regering, genom S. Brandon och Z. Lavery, båda i egenskap av ombud, biträdda av G. Ward, barrister,

– Europeiska kommissionen, genom E. Montaguti, L. Armati och J. Tomkin, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: engelska.

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 49 FEUF.

2 Begäran har framställts i ett mål mellan Her Majesty's Revenue and Customs (skatte- och tullmyndigheten, Förenade kungariket) (nedan kallad HMRC) och Henrika Dakneviciute angående HMRC:s beslut att inte bevilja Henrika Dakneviciute barnbidrag.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 2004/38/EG

3 I artikel 1 a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG (EUT L 158, 2004, s. 77, och rättelser i EUT L 229, 2004, s. 35, samt i EUT L 197, 2005, s. 34) föreskrivs följande:

"I detta direktiv fastställs

a) villkor för unionsmedborgares och deras familjemedlemmars utövande av rätten att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorium"

4 Artikel 7 i nämnda direktiv har rubriken "Uppehållsrätt för längre tid än tre månader". I artikel 7.1 och 7.3 föreskrivs följande:

"1. Varje unionsmedborgare skall ha rätt att uppehålla sig inom en annan medlemsstats territorium under längre tid än tre månader om den berörda personen

a) är anställd eller egenföretagare i den mottagande medlemsstaten, eller

…

3. Vid tillämpningen av punkt 1 a skall en unionsmedborgare som inte längre är arbetstagare eller egenföretagare behålla sin ställning som arbetstagare eller egenföretagare i följande fall:

a) Om personen har drabbats av tillfällig arbetsoförmåga på grund av sjukdom eller olycksfall.

b) Om personen har drabbats av vederbörligen konstaterad ofrivillig arbetslöshet efter mer än ett års anställning och har anmält sig som arbetssökande vid en behörig arbetsförmedling.

c) Om personen har drabbats av vederbörligen registrerad ofrivillig arbetslöshet efter att ha fullgjort en anställning som varit tidsbegränsad till mindre än ett år eller efter att ha blivit ofrivilligt arbetslös under de första tolv månaderna samt har anmält sig som arbetssökande till en behörig arbetsförmedling. I detta fall skall ställningen som arbetstagare kvarstå under minst sex månader.

…”

5 I artikel 16.1 och 16.3 i direktivet föreskrivs följande:

”1. Unionsmedborgare som har uppehållit sig lagligt under en fortlöpande period av fem år i den mottagande medlemsstaten skall ha permanent uppehållsrätt där. …

…

3. Stadigvarande uppehåll skall inte påverkas av tillfällig frånvaro som inte överstiger sammanlagt sex månader per år eller av längre frånvaro på grund av obligatorisk militärtjänst eller av en frånvaro på högst tolv på varandra följande månader av viktiga skäl, t.ex. graviditet och förlossning, allvarlig sjukdom, studier eller yrkesutbildning, eller utstationering på grund av arbete i en annan medlemsstat eller i tredje land.”

Direktiv 2010/41/EU

6 I skäl 18 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/41/EU av den 7 juli 2010 om tillämpning av principen om likabehandling av kvinnor och män som är egenföretagare och om upphävande av rådets direktiv 86/613/EEG (EUT L 180, 2010, s. 1, och rättelse i EUT L 292, 2014, s. 21) föreskrivs följande:

”Den ekonomiska och fysiska utsattheten för gravida egenföretagare … gör det nödvändigt för dem att få rätt till förmåner vid graviditet och moderskap.”

7 I artikel 8.1 i direktivet föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att se till att kvinnor som är egenföretagare … kan beviljas en tillräcklig ersättning vid moderskap så att det är möjligt för dem att göra avbrott i sin yrkesverksamhet för graviditet eller moderskap under minst 14 veckor.”

Lagstiftningen i Förenade kungariket

2006 års förordning om invandring (Europeiska ekonomiska samarbetsområdet)

8 Enligt regulation 14.1 i Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 (2006 års förordning om invandring (Europeiska ekonomiska samarbetsområde)), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet, gavs ”kvalificerade personer” rätt att uppehålla sig i Förenade kungariket i mer än tre månader.

9 Enligt regulation 6.1 b och c i förordningen omfattades arbetstagare och egenföretagare av begreppet kvalificerade personer.

10 I regulation 6.2 föreskrevs att personer behöll sin ställning som arbetstagare om de drabbats av tillfällig arbetsoförmåga på grund av sjukdom eller olycksfall eller (under vissa villkor) var ofrivilligt arbetslösa. Sådana personer behöll även sin ställning som arbetstagare om de frivilligt hade slutat att arbeta och påbörjat en yrkesutbildning som hade samband med deras tidigare anställning.

11 I regulation 6.3 föreskrevs att en person behöll ställningen som egenföretagare om vederbörande drabbades av tillfällig arbetsoförmåga till följd av sjukdom eller olycksfall.

1992 års lag om förmåner och avgifter inom ramen för det sociala trygghetssystemet

12 Section 146.2 och 146.3 i Social Security Contributions and Benefits Act 1992 (1992 års lag om avgifter och förmåner inom ramen för det sociala trygghetssystemet) har följande lydelse:

”2) Endast den som befinner sig i Storbritannien under en viss vecka har rätt till barnbidrag för den veckan.

3) Det kan föreskrivas villkor för huruvida en person med avseende på [punkt 2] ovan ska anses befinna sig i Storbritannien.”

2006 års allmänna förordning om barnbidrag

13 I regulation 23.4 i Child Benefit (General) Regulations 2006 (SI 2006/223) (2006 års allmänna förordning om barnbidrag) föreskrivs följande:

”En person ska inte anses befinna sig i Storbritannien i den mening som avses i Section 146.2 i 1992 års lag om avgifter och förmåner inom ramen för det sociala trygghetssystemet om denne framställer en ansökan om barnbidrag den 1 maj 2004 eller därefter och

a) saknar uppehållsrätt i Förenade kungariket …”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

14 Henrika Dakneviciute är medborgare i Litauen och arbetade som nattanställd arbetstagare i Förenade kungariket sedan år 2011. Efter att i december 2013 fått reda på att hon var gravid, beslutade hon sig för att vara verksam som egenföretagare från och med den 25 december 2013. Hon var verksam som kosmetolog.

15 Från och med den 11 maj 2014 uppbar hon moderskapsersättning. Hennes barn föddes den 8 augusti 2014.

16 Henrika Dakneviciute gjorde ett uppehåll i sin verksamhet som kosmetolog mellan den 22 juli 2014 och slutet på oktober 2014, men återupptog i ringa omfattning verksamheten som egenanställd kosmetolog innan hon upphörde med denna verksamhet eftersom inkomsterna från verksamheten inte var tillräckliga. Den 10 februari 2015 ansökte hon om arbetslöshetsersättning innan hon på nytt blev anställd som arbetstagare i april 2015.

17 Henrika Dakneviciute hade den 27 augusti 2014 ansökt om barnbidrag. Denna ansökan avslogs i beslut av den 1 februari 2015 med hänvisning till att hon enligt tillämplig nationell lagstiftning saknade tillräckligt klarlagd uppehållsrätt för att uppfylla villkoren för att ha rätt till denna sociala förmån.

18 Detta beslut upphävdes den 29 september 2015 av First-tier tribunal (Förstainstansdomstolen, Förenade kungariket). HMRC, som ansvarig myndighet för ärenden om barnbidrag, överklagade detta avgörande till den hänskjutande domstolen, Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber) (Överdomstolen (avdelningen för förvaltningsrättsliga överklaganden), Förenade kungariket).

19 Genom mellandom av den 12 januari 2017 upphävde den hänskjutande domstolen avgörandet från First-tier Tribunal (Förstainstansdomstolen) på grund av felaktig rättstillämpning. Den hänskjutande domstolen anser nämligen att den verksamhet som Henrika Dakneviciute bedrev som egenföretagare under perioden 22 juli 2014–9 februari 2015 var obetydlig, vilket innebar att hon hade upphört att vara ekonomiskt verksam under denna period. Enligt den hänskjutande domstolen är det utrett, för det första, att orsaken till att Henrika Dakneviciute upphörde med sin verksamhet var de fysiska begränsningar som följde i slutfasen av graviditeten och sviterna av förlossningen och, för det andra, att hon återupptog en ekonomisk verksamhet, först som arbetssökande och därefter som anställd, inom en skälig tid efter det att hennes barn hade fötts.

20 Den hänskjutande domstolen har erinrat om att EU-domstolen i dom av den 19 juni 2014, Saint Prix (C-507/12, EU:C:2014:2007) funnit att en kvinna som upphör att arbeta eller att söka arbete på grund av fysiska begränsningar som följer i samband med slutet av graviditeten och sviterna av förlossningen, behåller sin ställning som arbetstagare i den mening som avses i artikel 45 FEUF under förutsättning att hon återupptar sitt arbete eller hittar en annan anställning inom skälig tid efter det att hennes barn fötts. Den hänskjutande domstolen frågar sig huruvida denna lösning kan överföras på personer som har utövat sin etableringsfrihet enligt artikel 49 FEUF.

21 Den hänskjutande domstolen har angett att parterna, efter det att EU-domstolen meddelat domen av den 20 december 2017, Gusa (C-442/16, EU:C:2017:1004), har inkommit med kompletterande yttranden i vilka de har uttryckt motstående uppfattningar angående tillämpningen av lösningen i den domen. Enligt HMRC går det inte att överföra lösningen i den domen på det fall som är aktuellt i det nationella målet, bland annat eftersom en egenföretagare inte är skyldig att personligen utföra sitt arbete och har möjlighet att bedriva verksamheten med andra medel, inbegripet att låta sig ersättas av en annan person. Enligt Henrika Dakneviciute bekräftar däremot övervägandena i punkterna 36 och 40–44 i domen av den 20 december 2017, Gusa (C-442/16, EU:C:2017:1004) ståndpunkten att den tolkning av unionsrätten som följer av domen av den 19 juni 2014, Saint Prix (C-507/12, EU:C:2014:2007) kan överföras på en person som är egenföretagare.

22 Det är mot denna bakgrund som Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber) (Överdomstolen (avdelningen för förvaltningsrättsliga överklaganden), Förenade kungariket) beslutade att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till EU-domstolen:

”När en unionsmedborgare som är medborgare i en medlemsstat

1) befinner sig i en annan medlemsstat (värdmedlemsstaten),

2) har varit verksam i värdmedlemsstaten som egenföretagare i den mening som avses i artikel 49 FEUF,

3) har erhållit moderskapsersättning från maj 2014 (en tidpunkt då hon själv ansåg att hennes arbetsförmåga var begränsad till följd av graviditeten),

4) har fastställts ha upphört att driva verklig och faktisk verksamhet som egenföretagare från juli 2014,

5) har fött barn i augusti 2014, och

6) inte har återupptagit verklig och faktisk verksamhet som egenföretagare under perioden efter födseln och innan hon ansökte om arbetslöshetsersättning i februari 2015:

Ska artikel 49 FEUF tolkas så, att den innebär att en sådan person, som upphör att driva verksamhet som egenföretagare på grund av fysiska begränsningar som följer i samband med slutet av graviditeten och sviterna av förlossningen, behåller sin ställning som egenföretagare, i den mening som avses i nämnda artikel, om hon återupptar ekonomisk verksamhet eller söker arbete inom skälig tid efter att ha fött barn?"

Prövning av tolkningsfrågan

23 Den hänskjutande domstolen söker med sin fråga klarhet i huruvida artikel 49 FEUF ska tolkas så, att en kvinna som upphör att arbeta eller att söka arbete på grund av fysiska begränsningar som följer i samband med slutet av graviditeten och sviterna av förlossningen behåller sin ställning som arbetstagare, under förutsättning att hon återupptar verksamheten som egenföretagare, inleder en annan verksamhet som egenföretagare eller hittar en anställning inom skälig tid efter det att hennes barn fötts.

24 Det ska inledningsvis konstateras att för att kunna fastställa huruvida Henrika Dakneviciute i föreliggande fall kan ha rätt till barnbidrag enligt 2006 års allmänna förordning om barnbidrag, måste den hänskjutande domstolen veta huruvida hon under den period (22 juli 2014–9 februari 2015) som hon – på grund av fysiska begränsningar som följer i samband med slutet av graviditeten och sviterna av förlossningen – upphört med en obetydlig verksamhet som egenföretagare, och därefter återupptagit nämnda verksamhet, hade rätt enligt unionsrätten att uppehålla sig i Förenade kungariket.

25 Det ska i detta hänseende påpekas att direktiv 2004/38 utgör en enda rättsakt som kodifierar och ser över tidigare gällande unionsrättsrättsakter, i syfte att göra det lättare för unionsmedborgarna att utöva sin grundläggande individuella rätt att fritt röra sig och uppehålla sig i medlemsstaterna (se, för ett liknande resonemang, den 19 juni 2014, Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, punkt 25 och där angiven rättspraxis).

26 Det framgår således av artikel 1 a i direktiv 2004/38 att det syftar till att precisera villkoren för utövandet av denna rätt, bland vilka återfinns villkoret i artikel 7.1 a i direktivet angående vistelse som överstiger tre månader. Enligt detta villkor måste unionsmedborgarna ha ställning som arbetstagare eller egenföretagare i den mottagande medlemsstaten (dom av den 19 juni 2014, Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, punkt 26).

27 Domstolen har dock funnit att artikel 7.3 i direktivet 2004/38, i vilken preciseras de fall där en unionsmedborgare som inte längre är arbetstagare eller egenföretagare trots detta behåller denna ställning och den därmed motsvarande uppehållsrätten, inte omfattar fallet med en kvinna som tillfälligt upphör att arbeta med anledning av fysiska begränsningar i slutet av graviditeten och sviterna av förlossningen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 juni 2014, Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, punkt 30).

28 Domstolen har dock funnit att de omständigheter under vilka en unionsmedborgare som inte längre är arbetstagare eller egenföretagare i den mottagande medlemsstaten, trots detta behåller sin ställning som "arbetstagare" enligt artikel 7.1 a i direktiv 2004/38 – och den uppehållsrätt som är förenad med denna ställning – inte är uttömmande uppräknade i artikel 7.3 i samma direktiv (dom av den 11 april 2019, Tarola, C-483/17, EU:C:2019:309, punkt 26 och där angiven rättspraxis).

29 Domstolen har särskilt funnit att det förhållandet att de fysiska begränsningar som följer i samband med slutet av graviditeten och sviterna av förlossningen tvingar en kvinna att upphöra med ett förvärvsarbete under den period som är nödvändig för henne att återhämta sig, berövar i princip inte

henne ställningen som ”arbetstagare” i den mening som avses i artikel 45 FEUF. Den omständigheten att kvinnan i fråga i praktiken inte stod till arbetsmarknadens förfogande i den mottagande medlemsstaten under några månader innebär inte att hon upphört att tillhöra arbetsmarknaden under denna period, förutsatt att hon återupptar sitt arbete eller hittar en annan anställning inom en skälig tid efter förlossningen (dom av den 19 juni 2014, Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, punkterna 40 och 41).

30 Den hänskjutande domstolen har i föreliggande fall frågat sig huruvida tolkningen i föregående punkt, vilken avser en situation som omfattas av artikel 45 FEUF, kan överföras på ett fall som rör en person som är egenföretagare enligt artikel 49 FEUF.

31 Domstolen har i detta hänseende slagit fast att artiklarna 45 och 49 FEUF ger samma rättsliga skydd och kvalificeringen av det sätt på vilket den ekonomiska verksamheten bedrivs saknar därför betydelse (se, för ett liknande resonemang, dom av den 5 februari 1991, Roux, C-363/89, EU:C:1991:41, punkt 23).

32 Enligt domstolens fasta praxis har bestämmelserna i fördraget om fri rörlighet för personer till syfte att underlätta för unionsmedborgarna att utöva all slags yrkesverksamhet inom unionen och utgör hinder för åtgärder som skulle kunna missgynna dessa medborgare när de önskar utöva verksamhet i en annan medlemsstat än deras ursprungsmedlemsstat (dom av den 20 december 2017, Simma Federspiel, C-419/16, EU:C:2017:997, punkt 35 och där angiven rättspraxis).

33 En kvinnlig unionsmedborgare skulle nämligen avskräckas från att utöva sin rätt till fri rörlighet om hon – för det fall hon var gravid i den mottagande medlemsstaten och av denna anledning upphörde med sin verksamhet som egenföretagare, även om det endast var fråga om en kortare period – skulle riskera att förlora sin ställning som egenföretagare i denna stat (se, analogt, dom av den 19 juni 2014, Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, punkt 44).

34 Av detta följer att en kvinna som befinner sig i en sådan situation som den som avses i punkt 29 i förevarande dom måste, på samma villkor, kunna behålla sin ställning som egenföretagare, i den mening som avses i artikel 49 FEUF.

35 Domstolen har dessutom uttalat att personer som är arbetstagare och personer som är egenföretagare befinner sig i en utsatt situation som är jämförbar när de tvingas upphöra med sitt arbete eller sin verksamhet. De får därför inte vara föremål för särbehandling beträffande deras uppehållsrätt i den mottagande medlemsstaten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 december 2017, Gusa, C-442/16, EU:C:2017:1004, punkterna 42 och 43).

36 Kvinnor som blir gravida befinner sig i en utsatt situation som är jämförbar, oavsett om de är arbetstagare eller egenföretagare.

37 Unionslagstiftaren har också i skäl 18 i direktiv 2010/41 erkänt att gravida egenföretagare är ekonomiskt och fysiskt utsatta. Det är därför som medlemsstaterna enligt artikel 8.1 i samma direktiv ska vidta nödvändiga åtgärder för att se till att kvinnor som är egenföretagare kan beviljas en tillräcklig ersättning vid moderskap så att det är möjligt för dem att, på motsvarande villkor som för arbetstagare, göra avbrott i sin yrkesverksamhet för graviditet eller moderskap.

38 HMRC har vid den hänskjutande domstolen framfört argumentet att en kvinna som inte personligen kan vara verksam som egenföretagare på grund av fysiska begränsningar som följer i samband med slutet av graviditeten och sviterna av förlossningen, skulle kunna låta en annan person tillfälligt ersätta henne i denna verksamhet. Detta argument upprepades av Förenade kungarikets regering vid förhandlingen i EU-domstolen. Det kan emellertid inte leda till någon annan slutsats. Det kan

nämligen inte antas att det alltid är möjligt att låta sig ersättas av en annan person, i synnerhet när den aktuella verksamheten i förhållande till kunden innefattar ett personligt förhållande eller ett särskilt förtroende.

39 Av detta följer att en kvinna som upphör att vara verksam som egenföretagare på grund av fysiska begränsningar som följer i samband med slutet av graviditeten och sviterna av förlossningen inte får vara föremål för särbehandling avseende bibehållandet av hennes uppehållsrätt i den mottagande medlemsstaten i förhållande till en kvinnlig arbetstagare som befinner sig i en jämförbar situation.

40 Övervägandena ovan bekräftas dessutom av bestämmelserna i artikel 16.3 i direktiv 2004/38. Såvitt en frånvaro som är motiverad av ett viktigt skäl, till exempel graviditet och förlossning, inte påverkar den stadigvarande vistelse på fem år i den mottagande medlemsstaten som krävs för att beviljas permanent uppehållsrätt, kan de fysiska begränsningar som följer i slutet av graviditeten och sviterna av förlossningen, vilka tvingar en kvinna att tillfälligt upphöra att arbeta, i ännu mindre utsträckning medföra att kvinnan förlorar sin ställning som egenföretagare (se, analogt, dom av den 19 juni 2014, Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, punkterna 45 och 46).

41 Mot bakgrund av det anförda ska tolkningsfrågan besvaras enligt följande. Artikel 49 FEUF ska tolkas så, att en kvinna som upphör att vara verksam som egenföretagare på grund av fysiska begränsningar som följer i samband med slutet av graviditeten och sviterna av förlossningen behåller sin ställning som egenföretagare, under förutsättning att hon återupptar verksamheten som egenföretagare, inleder en annan verksamhet som egenföretagare eller hittar en anställning inom skälig tid efter det att hennes barn fötts.

Rättegångskostnader

42 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

Artikel 49 FEUF ska tolkas så, att en kvinna som upphör att vara verksam som egenföretagare på grund av fysiska begränsningar som följer i samband med slutet av graviditeten och sviterna av förlossningen behåller sin ställning som egenföretagare, under förutsättning att hon återupptar verksamheten som egenföretagare, inleder en annan verksamhet som egenföretagare eller hittar en anställning inom skälig tid efter det att hennes barn fötts.

Underskrifter